

BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
NÉPRAJZTUDOMÁNYI INTÉZET
MTA Kiváló Kutatóhely
1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.
1453 Budapest, Pf. 33.
Tel.: (1) 224–6700, 224-6782
E-mail: nti@btk.mta.hu
Honlap: <http://nti.btk.mta.hu>

A BTK Néprajztudományi Intézet, MTA Kiváló Kutatóhely középtávú stratégiai terve
(2020–2023)

- Külső környezet elemzése, belső adottságok vizsgálata

A Néprajztudományi Intézet az elmúlt évtizedben egyre kisebb reálértékű támogatás mellett végezte – a legutóbbi nemzetközi átvilágítás által is igazoltan – kiváló kutatómunkáját. 2019 szeptemberétől a Néprajztudományi Intézet – 2012-től a Bölcsészettudományi Kutatóközpont tagintézményeként – az újonnan alapított Eötvös Loránd Kutatási Hálózat fenntartása és irányítása alá került. A Néprajztudományi Intézet az alapvetően megváltozott körülmények között továbbra is igyekszik a néprajztudomány mértékadó, véleményformáló központi intézménye maradni. Az új struktúrára való átállás fő indoka volt, hogy a kiváló kutatásokat jobban szeretné támogatni a kormány, ezért remény van arra, hogy a közeljövőben az európai elvárásoknak megfelelő arányban részesedjen a kutatás a nemzeti jövedelemből.

A Néprajztudományi Intézet a hazai néprajztudomány legfontosabb, vezető kutatóműhelye. Több mint 40 minősítéssel rendelkező kutatója olyan potenciált jelent, amely sem a múzeumok, sem az egyetemi tanszékek korlátozott kutatói bázisával nem összehasonlítható. Az intézet témacsoportjainak feladatvállalásai kiterjednek a magyar néprajztudomány, az európai etnológia, a folklorisztika, valamint a kulturális és szociálintropológia jelentős területeire és – az intézet küldetésnyilatkozatának megfelelően – mind a történeti dimenziójú, mind a jelenkori és a fontos alkalmazott vetületeket érintő kérdésekre egyaránt fókuszál.

- Az intézet küldetésének megfogalmazása

A néprajztudomány vezető szerepet játszik a nemzeti kulturális örökség meghatározásában, a nemzeti identitás kialakításában, abban, hogy a népi kultúra a modern nemzeti kultúra egyik talpköve legyen. A Néprajztudományi Intézet a magyar néprajztudomány központi intézményeként együttműködik a hazai és külföldi kutatóhelyekkel, közös projektek kezdeményezője, kutatói részt vállalnak a hazai néprajztudományi intézményrendszer működtetésében, a szakmai testületek irányításában, a tudományos minősítésben, valamint a tudományszak graduális és posztgraduális képzésében. Kézikönyvei, könyvsorozatai, rendszeresen megjelenő évkönyve, az *Ethno-lore*, valamint különböző rendezvényei által az intézet teret ad az új kutatási eredmények közreadásának és megvitatásának. Mindezek teszik alkalmassá a kutatóhelyet, hogy alapítása óta égisze alatt szülessenek meg a tudományszak összefoglaló munkái. E számottevő tudományos potenciál – amely a nagy szakmai vállalkozásokhoz elengedhetetlen – egyben nemzetközi szinten versenyképes kutatási kapacitást jelent a tudományszak külföldi vezető intézményeinek mezőnyében is.

A Néprajztudományi Intézet fő feladatai:

- A magyar nép, valamint a Magyarországon élő népek kultúrájának és társadalmának vizsgálata, a változások nyomán követése, a szomszéd népekhez fűződő kapcsolatok feltárása. Néprajzi terepmunkára épülő társadalomnéprajzi vizsgálatok végzése földrajzilag és típusaiban eltérő helyi közösségekben különösen olyan témákban, mint az együttműködés és a fenntartható fejlődés kihívásai, a vidékiség mai formái különböző régiókban, a társadalomkutatás perspektívái és társadalmi hasznossága a 21. században.
 - A nemzeti kulturális örökség részét alkotó magyar és nem magyar paraszti kultúra, a lokális és regionális közösségek társadalmának és kultúrájának történeti kutatása. Az agrár- és ipari társadalom átalakulásának vizsgálata a Kárpát-medencében történeti kontextusban. Történeti és vizuális forrásfeltárás a társadalomtörténet, az anyagi kultúra, az életmód, a hitélet és az egyháztörténet különböző témáiban. Olyan témák kutatása, mint a magyar népművészet korszakai, jelenségei, a Kárpát-medence népművészeti ihletésű kortárs tárgyalkotó művészete.
 - A magyar folklór történeti és kortárs jelenségeinek gyűjtése, feltárása, rendszerezése, közreadása és kutatása nemzetközi összefüggésben. A magyar népköltészet, a népi vallásosság, a hiedelmek, a szokások, az ünnepek és a folklórhagyományozódás jellemzőinek értelmezése folklorisztikai gyűjtések és a 19-21. századi folklór-szövegkorpusz alapján.
 - A magyar nép Eurázsia népeihez fűződő kapcsolatainak feltárása a kontinensen érvényesülő társadalmi és kulturális folyamatokkal összefüggésben. Hagyomány és modernizáció, kulturális beidegződések és ideológiák, vallási jelenségek, táj- és környezetérzékelés etnológiai terepmunkára épülő kutatása Szibériában, valamint Közép- és Délkelet-Ázsiában a globalizáció 21. századi folyamatainak összefüggésében, valamint etnológiatörténeti vizsgálatok végzése és az antropológia tudománytörténetének kutatása.
 - A néprajztudomány kézikönyveinek: *Magyar Népköltészeti Lexikon*, *A Magyar Népi Kultúra Enciklopédiája / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture*, folyóiratainak: *Acta Ethnographica Hungarica*, *Ethnographia*, az intézet évkönyvének, az *Ethno-Lore*-nak és sorozatainak szerkesztése, megjelentetése.
 - A hazai és külföldi néprajzi intézményekkel való kapcsolattartás, konferenciák, műhelyviták szervezése, valamint a nemzetközi kutatási programokba való bekapcsolódás.
 - Aktív szerepvállalás a tudománynpszerűsítésben, zsűrizés, szakmai tanácsadás, felkészítés, szakmai kiállítások rendezése, könyvbemutatók, ismeretterjesztő előadások szervezése, szakmai véleményezés a *Népművészet Mestere* és a *Népművészet Ifjú Mestere* cím, valamint a népi iparművészeti minősítés odaítélése kapcsán.
- Az intézet stratégiai céljainak meghatározása

Az intézet céljai összhangban állnak a magyar néprajzi kutatásban betöltött meghatározó szerepével, korunk követelményeivel, kihívásaival, lehetőségeivel, valamint a kutatói állomány tudományos ambícióival. A tudomány szak kézikönyvei: az ötkötetes *Magyar Néprajzi Lexikon* (1977–1982), a kilenckötetes *Magyar Néprajzi Atlasz* (1987–92) és a kilenckötetes *Magyar Néprajz* (1988–2011) megjelentetése révén a Néprajztudományi Intézet – több más társtudomány hazai és európai intézményével összehasonlítva is – egyedülállóan sokat tett az összefoglaló művek létrehozásáért. Az elkövetkező években újabb kézikönyvek megjelentetését tervezi. Egyrészt az intézet folkloristái egy modern szemléletű folklorisztikai kézikönyv, a *Magyar Népköltészeti Lexikon* összeállításán dolgoznak. Céljuk egy korszerű és reprezentatív összefoglalás létrehozása, amelyben újragondolják a folklorisztika alapfogalmait,

áttekintést adnak a népköltészet műfajairól, alkotásairól, alkotóiról, a magyar folklór kutatóiról és kutatástörténetéről a legfrissebb hazai és nemzetközi szakirodalom kutatási eredményeinek felhasználásával. Megfelelő anyagi lehetőségek birtokában az intézet ezen kívül tervezi egy újabb kézikönyv-sorozat, a *Magyar Népi Kultúra Enciklopédia / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture* kiadását angol nyelven, gazdagon illusztrálva, amelynek megvalósulása érdekében a kutatóhely komoly előkészületeket tett már. Ez a reprezentatív mű lesz az első kézikönyv, amely összefoglaló jelleggel mutatja be a magyar néprajztudomány, folklorisztika és az antropológia legfrissebb kutatási eredményeit a külföld szakmai és laikus közönségének. Ugyancsak a szükséges anyagi feltételek birtokában a Néprajztudományi Intézet tervez egy az intézet valamennyi osztályát érintő, az ott folyó vizsgálatokat összehangoló kutatást, és ennek nyomán egy összefoglaló munkát, amelynek célja feltárni történetiségében, ugyanakkor a jelenre is vonatkoztatva, hogy a népi- és közkultúra, a hagyomány mely elemei, milyen megfontolások mentén szolgálták és szolgálják a nemzetépítés egykori és mai gyakorlatát. A nagy összegzések mellett az intézet munkatársai elsősorban az alapkutatásokra és a jelenkori változások vizsgálatára koncentrálnak, regionális és tematikus kutatásokat végeznek, eredményeiket nemzetközi és hazai előadásokban, publikációkban teszik közzé.

- Teljesítménymutatók

A Néprajztudományi Intézet belső habilitációs követelményei szerint nyomon követi, időről-időre ellenőrzi, hogy a tudományos munkatársak teljesítik-e a besorolásuk (tud. segédmunkatárs, munkatárs, főmunkatárs) elvárásait négy alapvető szempont alapján: 1. Minőség (hazai és nemzetközi elismertség, tudományos potenciál, újító törekvések). 2. Hatékonyság (tudományos eredmények, fokozatszerzés, publikálási mutatók, idézettség, részvétel a hazai és nemzetközi tudományos életben, egyéb tudományometriai adatok). 3. Relevancia (a kutató munkájának tudományos, valamint társadalmi és gazdasági hatása, részvétele a tudománynépszerűsítésben). 4. Együttműködő-képesség (a kutatóhely, valamint a tudományszak intézményeinek működtetésében való szerepvállalás).

Az MTMT-ben nyomon követhető a kutatók publikálási tevékenysége és munkáik idézettségi mutatója.

- Tervezett kutatások, projektek éves bontásban

A Néprajztudományi Intézet a Bölcsészettudományi Kutatóközpont tagintézményeként pontosabb és részletgazdagabb középtávú terveket az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat mint fenntartó és irányító szándékainak ismeretében és anyagi támogatásának függvényében tud majd készíteni. Az intézet folyamatosan keresi a nemzetközi és a hazai pályázati lehetőségeket kutatási terveinek megvalósításához.

2020

- A *Magyar Népköltészeti Lexikon* még hiányzó szócikkeinek megírása, a kötet lektoráltatása, szerkesztése.
- *Párhuzamos ruralitások; A vidékiség mai (lét)formái négy erdélyi (romániai) kistérségben* kutatás résztvevői a poszt szocialista gazdasági folyamatok kortárs tendenciáit tárják fel a lokális gazdasági gyakorlatok, a háztartások és az életmód komplex változásvizsgálatán keresztül választott terepeiken. Az NKFIH támogatással végzett kutatás (2016–2020) lezárásaként angol és magyar nyelvű tanulmánykötetek készülnek.

- *Védett területek a szlovén-magyar határ mentén. Az együttműködés és a fenntartható fejlődés kihívásai* című, magyar-szlovén, közös – a magyar-szlovén államhatár és a magyar szlovén etnikus határ közelében fekvő szlovén Goričko Krajinski Park, valamint a magyar Őrségi Nemzeti Park helyzetét, a társadalmi életet, a helyi gazdálkodók gazdasági lehetőségeit, illetve a határ jelentette kihívásokat vizsgáló – NKFIH SNN projekt (2017–2020) lezárása tanulmánykötetekkel és egy angol nyelvű tematikus folyóiratszámmal.
- *A gyermek közétkeztetés társadalmi beágyazottsága. Kérdések és lehetőségek* című NKFIH projekt (2018–2022) a kortárs magyar gyermekétkeztetéssel foglalkozó alkalmazott néprajzi kutatás, amely levéltári forrásokon alapuló történeti háttér-elemzésekkel egészül ki. Tárgyévben intenzív néprajzi terepmunkát végeznek különböző típusú helyszíneken, az iskolai étkeztetés különböző szereplőinek körében.
- *Tagányi Károly (1856–1924) jogszokásgyűjtő programja és hagyatékának tudománytörténeti jelentősége* NKFIH-projekt (2020–2024).
- *Néphit, népi vallás, mentalitás, 16-21. század: digitális adatbázisok, enciklopedikus összefoglalások* NKFIH-projekt (2020–2024).
- Az intézet folyamatosan erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy Adattára korszerűsödjék, a MúzeumDigitár múzeumi nyilvántartó és publikációs rendszer keretében különböző adathordozókon őrzött gyűjtési és kutatási anyagait digitalizálja. Nemzetközi konferencia szervezése *Creative Heritage in the Making – Contemporary Folk Design* címmel a kézműves örökség és a modernizáció, a lokális tárgyalkotás mint nemzeti örökség, a népművészeti ihletésű kortárs tárgyalkotó művészet témakörében.
- Az *Acta Ethnographica Hungarica*, az *Ethnographia* és az intézet évkönyve, az *Ethno-Lore* 2020-as évfolyamának, valamint az intézet további sorozatainak szerkesztése. Az intézeti évkönyv *Réteggkultúra, életmód, tárgyi környezet és a fogyasztás terei a modernizáció korában* témakörben jelenik meg.

2021

- *A Magyar Népköltészeti Lexikon* kép- és kottaanyagának szerkesztése, a szócikkek korrektúrázása, a megjelentetés előkészítése.
- *A gyermek közétkeztetés társadalmi beágyazottsága. Kérdések és lehetőségek* című NKFIH projekt – 2018–2022. Az államilag szorgalmazott „egészséges” étrend társadalmi beágyazottságának, a gyermekek családi táplálkozáskultúrájának és a közétkeztetés működési mechanizmusainak vizsgálata esettanulmányokon keresztül. Hazai konferencia szervezése, tanulmánykötet megjelentetése. Nemzetközi kutatói kapcsolati hálózat kiépítése, amelynek távlati célja az információcserén túl a téma nemzetközi áttekintését célzó konferencia megszervezése.
- A lehetőségek függvényében egy 1100 címszavas *A magyar nép kerekese járművei és fogatai* című lexikon összeállítása.
- Az intézet Adattárának digitalizálása a MúzeumDigitár keretében. A lehetőségek függvényében többek között az intézet alapító igazgatójának, Ortutay Gyulának intézeti anyagából kötet megjelentetése.
- Az *Acta Ethnographica Hungarica*, az *Ethnographia* és az intézet évkönyve, az *Ethno-Lore* 2021-es évfolyamának, valamint az intézet további sorozatainak szerkesztése.

2022

- *A Magyar Népköltészeti Lexikon* megjelentetése.
- Az intézet kiemelt feladatvállalása, a Magyar Népköltészeti Lexikon megjelenését követően a lehetőségek ismeretében a *Magyar Népi Kultúra Enciklopédiája / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture* szerkesztése.

- *A gyermek közétkeztetés társadalmi beágyazottsága. Kérdések és lehetőségek* című NKFIH projekt – 2018–2022. Nemzetközi konferencia szervezése. A kutatás lezárása magyar és idegen nyelvű tanulmánykötetekkel.
- Az *Acta Ethnographica Hungarica*, az *Ethnographia* és az intézet évkönyve, az *Ethno-Lore* 2022-es évfolyamának, valamint az intézet további sorozatainak szerkesztése.

2023

- A *Magyar Népköltészeti Lexikon* megjelentetése on-line formában, majd a munka átdolgozása egy angol nyelvű kiadás számára.
- A *Magyar Népköltészeti Lexikon* megjelentetése *A Magyar Népi Kultúra Enciklopédiája / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture* munkálatainak anyagi támogatás függvényében.
- Az *Acta Ethnographica Hungarica*, az *Ethnographia* és az intézet évkönyve és az *Ethno-Lore* 2023-as évfolyamának, valamint az intézet további sorozatainak szerkesztése.